

Rafał Jankowski

(Archiwum Główne Akt Dawnych, Warszawa)

MATERIAŁY DO HERBARZA EMILIANA SZELIGI ŻERNICKIEGO W ARCHIWUM GŁÓWNYM AKT DAWNYCH

Emilian Żernicki herbu Szeliga urodził się 3 V 1826 r. w Toruniu, a zmarł 24 XI 1910 r. w miasteczku Pankow pod Berlinem. Pochodził z pomorskiej linii rodziny szlacheckiej Żernickich h. Szeliga. Jego ojciec Antoni Żernicki (1783–1836) był kapitanem armii pruskiej, poborcą podatkowym i dyrektorem urzędu celnego w Siecienku oraz dziedzicem Rubinkowa i Biskupic. Matką Emiliana była Emilia von Kolbe (zm. 1826). Emilian Żernicki przez całe życie zawodowe związany był z armią pruską i policją. Naukę odbył w Szkole Kadetów w Berlinie, skąd 9 VII 1842 r. został przeniesiony w randze podporucznika do 25. Pułku Piechoty. Zrezygnował ze służby w wojsku 16 X 1845 r., ale już 27 VIII 1846 r. wznowił ją w 4. Pułku Landwehry (Obrony Krajowej) w randze porucznika, gdzie służył do 17 X 1850 r. Następnie przeszedł do służby w 18. Pułku Piechoty, którą pełnił do 4 I 1853 r. Z wojska Emilian Żernicki przeniósł się do policji, gdzie został szefem policji do spraw podróży (*Reise-Polizei*). Z pracy tej zrezygnował w randze kapitana. Jako emeryt osiadł w Berlinie, w dzielnicy Pankow, przy ulicy Parkstraße 11, gdzie poświęcił się heraldyce oraz genealogii szlachty polskiej, nie mając ku temu przygotowania ani wykształcenia historycznego. Został pochowany na cmentarzu Pankow II. Był żonaty z Adelheidą Eisenhart (1831–1895), z którą miał syna Ignacego (ur. 1854). Podobnie jak ojciec, również on służył w wojsku, w randze kapitana i dowódcy kompanii w Garde-Pionier-Bataillon (Batalionie Pionierów Straży). W 1884 r. Ignacy Żernicki ożenił się z Olgą Wysocką (ur. 1863)¹.

Sławę Emilianowi Szelidze Żernickiemu przyniosły, głównie na terenie II Rzeszy (Cesarstwa Niemieckiego w latach 1871–1918), prace z zakresu heraldyki i genealogii szlachty polskiej wydawane w początku XX stulecia w oficynie

¹ S. Orgelbranda *Encyklopedia Powszechna*, t. 16, Warszawa 1904, s. 298; https://de.wikipedia.org/wiki/Emilian_von_%C5%B9ernicki-Szeliga <dostęp: 2019-01-07>.

wydawniczej Henriego Granda w Hamburgu². Baza danych do powyższych publikacji zachowała się we fragmencie i zostanie opisana niżej.

Materiały do herbarza Emiliana Szeligi Żernickiego³ 11 II 1972 r. zostały przekazane do Archiwum Głównego Akt Dawnych przez „Pracownię Konserwacji Zabytków. Dział Dokumentacji Naukowo-Historycznej. Kierownictwo Budowy Zamku”. Z notatki służbowej wynika, że zostały one znalezione przez Teresę Grzybowską i Marię Przewoźną na strychu Pałacu pod Blachą w Warszawie, notabene w byłej tymczasowej siedzibie AGAD. Zostały one opisane jako „szczątek kartoteki genealogicznej” o rozmiarze około 1,5 mb. Papiery znajdowały się w bardzo złym stanie, z nadpalonymi brzegami, a gdzieniegdzie były pokryte pleśnią. Część dokumentacji była zwęglona i nie nadawała się do odczytania. Zarejestrowano ją w Księdze Nabytków AGAD pod nr 741⁴, a następnie 1 III 1972 r. przekazano w trzech pudłach do Oddziału III „kartotekę genealogiczną”, gdzie została rozpoznana jako „materiały do herbarza Emiliana Szeligi Żernickiego”⁵. Tam wpisano nabytek pod numerem 357 i nadano mu prowizoryczny tytuł: „Materiały E. Szeliga Żernickiego do pracy *Der polnische Adel*”⁶.

Po opracowaniu zespół liczy 373 j.a. Wśród nich aż w 372 jednostkach są fiszki wykonane przez Żernickiego. W ostatniej jednostce zespołu (sygn. 373) znajdują się „relikty dawnego uporządkowania”. Wynika z nich, że pierwotnie Żernicki przechowywał fiszki w teczkach wiązanych z trzech stron czarną tasiemką i z wierzchu oklejonych brązowym marmurkiem o formacie: 230x190x70 mm, z zakładką u dołu o wysokości 150 mm. Zachowały się dwie teuczki do fiszek z sylabami: „Raw[...] — Romir[...]” i „Stam[...]” oraz jedna obwoluta teuczki osobowej: „XXXIV. Korporal Johann Baczyński” (kapral Jan Baczyński) — tekturowe bifolium o formacie: 355x230 mm. Fiszki miały ujednolicony rozmiar 145x210 mm. Jest to maksymalny format fiszki, na którą często doklejało się informacje na mniejszych skrawkach papieru. Między tymi standardowymi fiszkami często występują notatki na fiszkach o mniejszych formatach. Niekiedy są to wręcz skrawki papieru. Papier użyty do fiszek jest różnego rodzaju, często jest to makulatura (niezadrukowane skrawki papieru), co potwierdza tezę, że baza danych Emiliana Żernickiego była tworzona latami.

Jest to zaledwie fragment materiału jakim dysponował Żernicki, gdyż zachowały się tylko fiszki na litery: A (sygn. 1–22) 22 j.a., B (sygn. 23–189) 167 j.a.,

² E. Żernicki-Szeliga, *Der polnische Adel und die demselben hinzugetretenen andersländischen Adelsfamilien, General-Verzeichniss*, Bd. 1–2, Hamburg 1900; tenże, *Die polnischen Stammwappen, ihre Geschichte und ihre Sagen*, Hamburg 1900; tenże, *Geschichte des polnischen Adels: Nebst einem Anhang: Vasallenliste des 1772 Preussen huldigenden polnischen Adels in Westpreussen*, Hamburg 1905; tenże, *Der polnische Klein-Adel im 16. Jahrhundert, nebst einem Nachtrage zu „Der polnische Adel und die demselben hinzugetretenen andersländischen Adelsfamilien” und dem Verzeichnis der in den Jahren 1260–1400 in das Ermland eingewanderten Stammpreussen, Mit einem Bildnis des Verfassers in Kupferdruck*, Hamburg 1907.

³ W ewidencji Archiwum Głównego Akt Dawnych (dalej: AGAD) jest to obecnie zespół nr 496.

⁴ AGAD, Archiwum Zakładowe, nr 18/22 (teczka: „Nabytki Archiwum 1972”), s. 67–68; tamże, Księga Nabytków AGAD, t. 4 (lata 1968–1982), s. 128–129 (nr 741).

⁵ AGAD, Archiwum Zakładowe, nr 145/1 cz. 2 (Księga Nabytków Oddziału III, t. 2), s. 75–76 (nr 357); tamże, Księga Nabytków AGAD, t. 4, s. 129.

⁶ AGAD, Materiały do herbarza Emiliana Szeligi Żernickiego (dalej: Materiały), nr 373, s. 4.

C (sygn. 190–205) 16 j.a., G (sygn. 206–254) 49 j.a., J (sygn. 255–310) 56 j.a., K (sygn. 311–343) 33 j.a., M (sygn. 344) 1 j.a., N (sygn. 345) 1 j.a., S (sygn. 346–371) 26 j.a. i Ś (sygn. 372) 1 j.a. Brakuje natomiast fiszek na litery: D, E, F, H, I, L, Ł, O, P, R, T, U, W, X, Y, Z, Ż i Ź, przy czym fiszki na litery: M, N i Ś to zaledwie szczątki tego, co z pewnością było pierwotnie wytworzone. Nawet w zachowanych fiszkach, sporządzonych dla konkretnych liter, brakuje części nazwisk. Z powyższego wynika, że jest to mały fragment dokumentacji do publikacji naukowych Emiliana Żernickiego. Był to najprawdopodobniej efekt zamknięcia spuścizny genealoga i heraldyka spowodowanego złym przechowywaniem materiałów. Ślady tego zawilgocenia widać na większości fiszek na litery: A, B, G, K i M, a w szczególności przy sygnaturach: 1–3, 22–23, 25–31, 34–39, 42, 44–45, 47–51, 56–68, 71, 73–85, 87, 89–94, 116, 123–127, 132–133, 143–151, 163, 170, 177–179, 194, 202, 227–232, 252, 254–255, 280, 301, 303, 308–314, 319–320, 322–324, 326, 328, 331, 334–338 i 344. Niektóre z wymienionych sygnatur, na przykład 1, 62 i 92–93, wręcz nie nadają się do odczytania, gdyż nie tylko zamokły, ale jeszcze zostały zabarwione przez czarny papier z teczek, w których były przechowywane. Notatka służbowa z przekazania materiałów do AGAD wspomina też o nadpalonych i zupełnie zwęglonych kartach, które się nie zachowały.

W omawianym materiale najlepiej udokumentowane są rodziny Bojanowskich h. Junosza⁷, Bronikowskich h. Osęka⁸, Jaraczewskich h. Zaremba⁹, Jordanów h. Trąby¹⁰, Kalau vom Hofe¹¹ oraz Stadnickich h. Szreniawa¹².

Najciekawsze z punktu widzenia współczesnych genealogów są jednostki, w których do fiszek dołączono korespondencję rodzin korygującą informacje z opracowań Żernickiego wydanych drukiem. Są to materiały dotyczące: Abramowskich h. Pomian (sygn. 2), Baehrów (sygn. 27), Baranowskich h. Ostoja (sygn. 37), Bąkowskich h. Ryś i Bąkowskich bez określonego herbu (sygn. 52), Bergów (sygn. 63), Bieniażewskich h. Gryf (sygn. 86), Bojanowskich (sygn. 93), Boldeskułów (sygn. 95), Borkowskich (sygn. 106), Borowskich (sygn. 109), Boryczewskich (sygn. 112), Borzestowskich — z przydomkiem Socha (sygn. 115), Braunschweigów (sygn. 129), Bremerów (sygn. 130), Brochwiczów (sygn. 133), Brodnickich (sygn. 134), Brudzewskich h. Nowina (sygn. 144), Brzeskich h. Oksza (sygn. 150), Brzostowiczów h. Wąż (sygn. 154), Bussów (sygn. 177), Grabowskich h. Jastrzębiec (sygn. 212), Grabskich (sygn. 213), Graefów (sygn. 214), Graeów (sygn. 215), Gromadzińskich h. Łódzia i Rola oraz Gromadzińskich bez określonego herbu (sygn. 227), Grudzińskich h. Grzymała (sygn. 233), Grumbków (sygn. 234), Gruszczyńskich vel von Rosenbergów-Gruszczyńskich (sygn. 235), Jagodzińskich (sygn. 257), Jakobsonów h. Jedlina (sygn. 258), Janeckich (v. Janetzkych) h. Rola (sygn. 264), Januszkiewiczów h. Lubicz (sygn. 269), Jastrzębskich h. Jastrzębiec (sygn. 282), Jerzykowskich h. Ostoja (sygn. 294), Jodenów (sygn. 301), Kalinowskich h. Kalinowa (sygn. 316), Kalkssteinów h. Kos (sygn. 318), Kamockich (sygn. 324), Kantrzyńskich vel Kętrzyńskich (sygn. 327),

⁷ Tamże, nr 93, s. 1–19.

⁸ Tamże, nr 139, s. 1–31.

⁹ Tamże, nr 270, s. 17–36.

¹⁰ Tamże, nr 302, s. 14–29.

¹¹ Tamże, nr 314, s. 14–28.

¹² Tamże, nr 370, s. 7–19.

Karczewskich (sygn. 331), Karłowskich h. Prawdzic (sygn. 333), Sonsfeldów vel Wittenhorstów (sygn. 359) i Stablewskich h. Lubicz (sygn. 368). Powyższa korespondencja w przeważającej części pochodzi z terenu Wielkiego Księstwa Poznańskiego i Prus. Z tej najobszerniejsza i najwięcej wnosząca do drukowanych opracowań Żernickiego jest korespondencja rodzin: Baranowskich h. Ostoja z lat 1905–1909¹³, Bąkowskich z lat 1902–1903¹⁴, Bojanowskich z lat 1903–1908¹⁵, Bussów z lat 1904–1908 i b.d.¹⁶, Graevów z lat 1901–1904¹⁷, Gruszczyńskich vel von Rosenbergów-Gruszczyńskich z lat 1895–1900 i b.d.¹⁸, Jakobsonów h. Jedlina z 1907 r. i b.d.¹⁹, Janeckich (vel Janetzkych) h. Rola z lat 1908–1910²⁰ i Sonsfeldów vel Wittenhorstów z lat 1900–1901²¹.

W zespole znajduje się też spora ilość drzew genealogicznych takich rodzin, jak: Alanów (sygn. 7), Ankowskich h. Gryf vel Aniszewskich (sygn. 14), Arciszewskich h. Rola (sygn. 17), Bachmińskich (sygn. 25), Badyńskich h. Jelita (sygn. 27), Bagniewskich (sygn. 28), Balów (vel Ballów) h. Gozdawa (sygn. 30), Balgów i Balickich h. Topór (sygn. 31), Balińskich (sygn. 32), Baranieckich h. Sas (sygn. 36), Baranowskich h. Ostoja (sygn. 37), Bardzińskich h. Abdank (sygn. 39), Batorych h. Trzy Zęby (sygn. 47), Baysenów (sygn. 49), Bądzińskich h. Junosza (sygn. 51), Bąkowskich h. Gryf i Bąkowskich bez podanego herbu (sygn. 52), Behmów (sygn. 54), Bemów (sygn. 59), Bergów (sygn. 63), Białobłockich (sygn. 74), Bielińskich h. Szeliga (sygn. 84), Bielskich h. Pogoń I (sygn. 85), Bojanowskich (sygn. 93), Borakowskich h. Pękosław (sygn. 101), Borzestowskich h. Borzestowski (sygn. 115), Boscampów (sygn. 118), Brantów (sygn. 126), Braunschweigów (sygn. 129), Brodzkich h. Łódzia (sygn. 133), Bronikowskich (sygn. 139), Browińskich h. Ślepowron (sygn. 142), Brudzewskich h. Nowina (sygn. 144), Brzeskich h. Oksza i Brzeskich h. Prawdzic (sygn. 150), Brzozowskich h. Belina (sygn. 156), Bukowieckich h. Drogosław (sygn. 168), Bukowskich (sygn. 169), Burskich (sygn. 174), Bussów (sygn. 177), Butlerów (vel Butlerów) (sygn. 178), Buxów (vel Buchsów) (sygn. 180), Bystramów (sygn. 185), Grabowskich h. Oksza (sygn. 212), Graevów (sygn. 215), Graniewskich h. Leliwa (sygn. 216), Grattów (vel Gratów) h. Prawdzic (sygn. 217), Grudzińskich h. Korab i h. Grzymała (sygn. 233), Gryfitów (sygn. 237), Grzymałów h. Mora (sygn. 241), Gurowskich h. Wczele (sygn. 248), Jaskich vel Köhnów (sygn. 279), Joedenów (sygn. 301), Kalinowskich h. Kalinowa (sygn. 316), Kalkszteinów h. Kos (sygn. 318), Karłowskich h. Prawdzic (sygn. 333), Karnickich (sygn. 334), Sobolewskich h. Ślepowron (sygn. 353), Sokołowskich h. Pomian i Sokołowskich bez podania herbu (sygn. 356) oraz Somnitzów (sygn. 358). Spośród tych genealogii najobszerniejsze dotyczą rodzin: Brudzewskich h. Nowina²², Bukowieckich

¹³ Tamże, nr 37, s. 17–64.

¹⁴ Tamże, nr 52, s. 42–53.

¹⁵ Tamże, nr 93, s. 33–45.

¹⁶ Tamże, nr 177, s. 5–43.

¹⁷ Tamże, nr 215, s. 6–16.

¹⁸ Tamże, nr 235, s. 20–30.

¹⁹ Tamże, nr 258, s. 12–28.

²⁰ Tamże, nr 264, s. 2–26.

²¹ Tamże, nr 359, s. 2–18.

²² Tamże, nr 144, s. 6–10 (5 tablic).

h. Drogosław²³, Grabowskich h. Oksza²⁴, Grudzińskich h. Korab²⁵ i h. Grzymała²⁶, Gryfitów²⁷, Grzymałów h. Mora²⁸, Gurowskich h. Wczele²⁹, Joedenów³⁰, Kalinowskich h. Kalinowa³¹, Karłowskich h. Prawdzic³², Sokołowskich h. Pomian³³ oraz Sokołowskich (bez informacji o herbie jakim się pieczętowali)³⁴. Najciekawsza wizualnie jest genealogia rodziny Bergów³⁵. Warto też zwrócić uwagę na genealogie rodziny Bussów³⁶ i Joedów dołączone do korespondencji napływającej od nich do Żernickiego³⁷.

Poza wymienionymi uzupełnieniami do fiszek, w zespole znajdują się też rysunki herbów jakimi się pieczętowali członkowie rodzin: Abschatzów (sygn. 3), Adamowiczów h. Leliwa (sygn. 4), Adamowiczów, Adamskich h. Achinger i Adamskich h. Jastrzębiec (sygn. 5), Ajwasów vel Aywasów (sygn. 6), Akszewskich i Alantzów (sygn. 7), Alberdinich, Albrechtów h. Miłydar i Albrichów (sygn. 8), Alexandrowiczów h. Alexandrowicz, Alexandrowiczów h. Kościeszka (sygn. 9), Allenów vel Aldenów (sygn. 10), Ambrosów (sygn. 11), Andronowskich h. Syrokomla i Andruskich (sygn. 13), Andrzejowskich h. Nałęcz i Andrzejowskich h. Prus I (sygn. 14) Augustynowiczów h. Odrowąż (sygn. 20), Austenów (sygn. 21), Babelów i Babińskich (sygn. 23), Baczyńskich h. Sas (sygn. 26), Baeckerów (sygn. 27), Bajerskich (sygn. 28), Baranowskich von Zgoda (sygn. 37), Bartolanusów vel Bartoloniów (sygn. 43), Barutwierdzkich (sygn. 44), Bastyanów (sygn. 46), Baysenów (sygn. 49), Behmów (sygn. 54), Belakowiczów h. Zaremba (sygn. 55), Bensów i Berawskich h. Cholewa (sygn. 61), Bernatowiczów (sygn. 65), Bernowiczów (sygn. 66), Beynartów h. Abdank (sygn. 69), Białych (sygn. 77), Bidermanów (sygn. 78), Bielańskich (sygn. 81), Bielewskich vel Bielejewskich (sygn. 82), Bolesławskich (sygn. 96), Borków i Borkiewiczów (sygn. 105), Bornów i Bornstedtów (sygn. 107), Borzyskowskich z przydomkiem Fiszka (sygn. 117), Bostowskich (sygn. 119), Braunschweigów (sygn. 129), Brezanów (sygn. 131), Bruckenów (sygn. 143), Brychtów h. Księżyc (sygn. 148), Brzezickich (sygn. 152), Brzostowskich h. Strzemie (sygn. 154), Buchowieckich h. Gieysztor (sygn. 159), Burkardów (sygn. 173), Bussów (sygn. 177), Buxów (vel Buchsów) (sygn. 180), Bykowskich h. Gryf (sygn. 183), Cahmanów (sygn. 190), Cernerów (sygn. 195), Gottesmanów (sygn. 207), Grabowskich h. Przyjaciół i Grabowskich v. Götzen-dorfów (sygn. 212), Granów h. Drzewica (sygn. 216), Granowiczów (sygn. 217), Grebinów v. Grzebińskich (sygn. 219), Gręzowskich (sygn. 221), Grochowskich

²³ Tamże, nr 168, s. 15–16 (2 tablice).

²⁴ Tamże, nr 212, s. 21 (1 tablica).

²⁵ Tamże, nr 233 s. 4 (1 tablica).

²⁶ Tamże, s. 12–15 (4 tablice).

²⁷ Tamże, nr 237, s. 9–10 (2 tablice).

²⁸ Tamże, nr 241, s. 17 (1 tablica).

²⁹ Tamże, nr 248, s. 9 (1 tablica).

³⁰ Tamże, nr 301, s. 21–22 i 29 (3 tablice).

³¹ Tamże, nr 316, s. 17–21 (5 tablic).

³² Tamże, nr 333, s. 10 (1 tablica).

³³ Tamże, nr 356, s. 18 (1 tablica).

³⁴ Tamże, s. 25 i 27–28 (3 tablice).

³⁵ Tamże, nr 63, s. 8.

³⁶ Tamże, nr 177, s. 5.

³⁷ Tamże, nr 301, s. 21–22.

h. Leliwa (sygn. 223), Grodeków (sygn. 224), Gurowskich h. Wczele (sygn. 248), Gutteterów (sygn. 251), Janeckich (vel Janetzkych) h. Rola (sygn. 264), Jantów (vel Zantenów) h. Gwiazda (sygn. 269), Jastrzębskich h. Jastrzębiec (sygn. 282), Jenów h. Gozdawa (sygn. 293), Jezierskich h. Rogala (sygn. 296), Jeżewskich h. Witk (sygn. 298), Jędrzejewiczów h. Podkowa (sygn. 299), Joedenów (sygn. 301), Jutrzenków (sygn. 310), Kalkszteinów h. Kos (sygn. 318), Kamińskich h. Kotwica (sygn. 323), Karpińskich h. Własnego (sygn. 336), Karszów h. Roch III (sygn. 337), Somniczów (vel Somnitzów) h. Sas Pruski (sygn. 358) i Spyrawów (sygn. 366). Większość tych rysunków to herby przerysowane ręką Żernickiego z *Herbarza Polskiego* Adama Bonieckiego³⁸, choć zdarzają się też ciekawostki, jak herb wytłoczony na papeterii rodziny Braunschweigów³⁹, czy rysunek herbu z korespondencji Jastrzębskich h. Jastrzębiec⁴⁰.

W zespole zachowały się też materiały innego rodzaju: idealnie odcisnięta pieczęć sygnetowa z herbem Pomian⁴¹, trzy odciski pieczęci rodzin spokrewnionych z Bergami⁴² i odcisk pieczęci w laku Borzestowskich h. Borzestowski⁴³ oraz druk dotyczący rodziny Abramowicz⁴⁴ i wycinek z druku opisujący świadectwo szlachectwa Jana i Jakuba Abstshagen z 15 IV 1527 r.⁴⁵

W zachowanym źródle występują m.in. następujące skróty odnoszące się do publikacji wykorzystanych przez Żernickiego, a mianowicie: (Bon.) A. Boniecki, *Poczet Rodów w Wielkiem Księstwie Litewskim w XV i XVI wieku*, Warszawa 1887; (Bon. H) A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 1–13, Warszawa 1899–1909; (Bork.) J. S. Borkowski-Dunin, *Rocznik szlachty polskiej*, t. 1–2, Lwów 1881–1883; (Bork. Sp.) J. S. Borkowski-Dunin, *Spis nazwisk szlachty polskiej*, Lwów 1887; (Dług.) J. Długosz, *Historia Polonica*, Dobromili 1615 i *Joannis Dlugossi Senioris Canonici Cracoviensis Opera omnia*, t. 1–14, Kraków 1878–1887; (Herb. Kr. P.) *Herbarz rodzin szlacheckich Królestwa Polskiego najwyżej zatwierdzony*, cz. 1–2, Warszawa 1853; (Kętr.) W. Kętrzyński, *O ludności polskiej w Prusiech niegdyś krzyżackich*, Lwów 1882; (Kil.) W. Kojalowicz, *Historiae Litvanae*, Danzig 1650; (Koryt.) J. Korytkowski, *Arcybiskupi gnieźnieńscy, prymasowie i metropolici polscy od roku 1000 aż do roku 1821 [...]*, t. 1–5, Poznań 1888–1892 i tegoż, *Prałaci i kanonicy katedry metropolitalnej gnieźnieńskiej od roku 1000 aż do dni naszych*, t. 1–4, Poznań 1883; (Kos.) A. A. Kosiński, *Przewodnik heraldyczny*, t. 1–5, Kraków 1877, Warszawa 1880–1885; (Kpt.) E. A. Kuropatnicki, *Wiadomość o Kleynocie Szlacheckim, Oraz Herbach Domów Szlacheckich w Koronie Polskiej i Wielkim Księstwie Litewskim [...]*, Warszawa 1789; (Liske.) *Akta grodzkie i ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z Archiwum tak zwanego bernardyńskiego we Lwowie w skutek fundacji śp. Alexandra hr. Stadnickiego. Wydanie staraniem Galicyjskiego Wydziału Krajowego*, t. 2–15, Lwów 1870–1891; (Mlw.) I. Milewski-Kapica, *Herbarz*, Kraków 1870; (Młch.) P. Małachowski,

³⁸ A. Boniecki, *Herbarz Polski*, t. 1–13, Warszawa 1899–1909.

³⁹ AGAD, Materiały, nr 129, s. 3 i 7.

⁴⁰ Tamże, nr 282, s. 14.

⁴¹ Tamże, nr 2, s. 24.

⁴² Tamże, nr 63, s. 8 i 20.

⁴³ Tamże, nr 115, s. 3.

⁴⁴ Tamże, nr 2, s. 12–13.

⁴⁵ Tamże, nr 3, s. 5–6.

Zbiór Nazwisk Szlachty z Opisem Herbow własnych Familiom zostaiącym w Krolestwie, i Wielkim Xięstwie Litewskim, Łuck 1790; (Nsk.) K. Niesiecki, *Korona Polska przy Złotej Wolności [...]*, t. 1–4, Lwów 1728–1743 i tegoż, *Herbarz Polski*, wyd. przez J. N. Bobrowicza, t. 1–10, Lipsk 1839–1846; (Oks.) Sz. Okolski, *Orbis Polonus splendoribus coeli [...]*, t. 1–3, Kraków 1641–1643; (Poczet) *Poczet szlachty galicyjskiej i bukowieńskiej*, Lwów 1857; (Ppr.) B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego nà pięcioro xiąg rozdzieloné*, Kraków 1584; (Pw.) *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, opisana przez A. Pawińskiego, t. 1–5 [w:] *Źródła dziejowe*, t. 12–16, Warszawa 1883–1892; (Spis.) *Spis szlachty Królestwa Polskiego z dodaniem krótkiej informacyi o dowodach szlacheckich*, Warszawa 1851; (Wld.) W. W. Wieladko, *Heraldyka czyli opisanie herbow, w iakim który iest kształcie oraz, Famalie rodowitéy Szlachty Polskiej, i W. X. Litewskiego, z ich herbami*, t. 1–5, Warszawa 1792–1798 i (Zł. Ks.) T. Żychliński, *Złota Księga szlachty Polskiej*, R. 1–31, Poznań 1879–1908⁴⁶. Z tego zestawu w kartotece Emiliana Szeligi Żernickiego w przeważającej części to wypisy z następujących opracowań: „Bon. H.”, „Bork. Sp.”, „Mich.”, „Nsk.”, „Spis” i „Zł. Ks.”.

Trudno określić w jakich latach Emilian Szeliga Żernicki robił swoje notatki i wypisy. Dysponujemy jedynie informacją, że zajął się heraldyką i genealogią szlachty polskiej na emeryturze. Niestety nie znamy daty jego przejścia na emeryturę. Przyjąłem hipotetycznie, że zaczął robić wypisy i notatki przynajmniej na 10 lat przed pierwszą większą publikacją, czyli od około 1890 r. i prowadził je aż do śmierci. Zachowało się tych notatek i wypisów łącznie 1,4 mb.

Fiszki w kartotece są w języku niemieckim, z wyjątkiem sygn. 272, gdzie znajduje się brudnopis listu Żernickiego do Jarnowskiego w języku polskim⁴⁷. Zespół zawiera 8616 stron numerowanych wypisów i notatek sporządzonych przez Żernickiego oraz kierowaną do niego korespondencję. Paginacja nie uwzględnia faktu, że na dużej części fiszek są doklejane mniejszego formatu skrawki papieru z dodatkowymi informacjami, często po kilka na jednej stronie.

Opisywany zespół jest zaledwie niewielkim fragmentem warsztatu naukowego Emiliana Szeligi Żernickiego. Zwraca w nim uwagę korespondencja napływająca do autora, będąca pokłosiem lektury jego opracowań wydanych drukiem. Pozostałe fiszki mają znikomą wartość naukową, tak jak jego monografie, *Der polnische Adel [...]* (t. 1–2, Hamburg 1900) oraz *Der polnische Klein-Adel [...]* (Hamburg 1907). Według oceny Władysława Dworzaczka pierwsza z nich jest „jedynie kompilacją”, a druga to „niezręczna kompilacja Pawińskiego Polski XVI w., bez wartości”⁴⁸. Po przejrzeniu i opracowaniu całości „Materiałów do herbarza Emiliana Szeligi Żernickiego” w pełni zgadzam się z oceną dorobku naukowego Emiliana Żernickiego zrobioną przez sławnego genealoga. Ocenę tę potwierdzają nie tylko wydawnictwa drukowane, lecz też jego kartoteka.

⁴⁶ Pełną listę skrótów, zob. E. Żernicki-Szeliga, *Der polnische Adel...*, Bd. 1, s. 3–5. Autor w kartotece nie zawsze był konsekwentny w ich używaniu, stosując, np. obocznie „Kił.” i „Kojał.” = Kojalowicz. Części skrótów nie dało się precyzyjnie przypisać do konkretnej publikacji czy źródła. Przy wydawnictwach wielotomowych często dodawano numer tomu lub rocznika.

⁴⁷ AGAD, Materiały, nr 272, s. 18–19.

⁴⁸ W. Dworzaczek, *Genealogia*, t. 1, Warszawa 1959, s. 118, 137–138. Por. *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, opisana przez A. Pawińskiego, t. 1–5 [w:] *Źródła dziejowe*, t. 12–16, Warszawa 1883–1892.

Mimo to, jako warsztat naukowy heraldyka i genealogia przedstawia ona pewną wartość dla badaczy historiografii czy metodologii historii. Na koniec należy podkreślić, że kartoteka niesie daleko więcej informacji niż to, co wykorzystał Emilian Szeliga Żernicki w swoim dziele: *Der polnische Adel und die demselben hinzugetretenen andersländischen Adelsfamilien, General-Verzeichniss* (Bd. 1–2, Hamburg 1900).

Rafał Jankowski, Notes for Emilian Szeliga Żernicki's armorial in the Central Archives of Historical Records

Summary

The article discusses the content of notes for Emilian Szeliga Żernicki's armorial, preserved in the Central Archives of Historical Records in Warsaw. The notes are part of a file, created by Żernicki when preparing the book *Der polnische Adel und die demselben hinzugetretenen andersländischen Adelsfamilien, General-Verzeichniss* (Bd. 1–2, Hamburg 1900). Notes preserved in the file complement the information contained in the printed version of the armorial.

Słowa kluczowe: Emilian Żernicki h. Szeliga, heraldyka, herbarz szlachty polskiej, Archiwum Główne Akt Dawnych

Keywords: Emilian Żernicki (coat of arms Szeliga), heraldry, armorial of Polish nobility, Central Archives of Historical Records